

Studiedag Vreemd verleden

Competentieontwikkellende
projecten rond migratie.

Comeniusproject Aqueduct

- 'Acquiring key competences through heritage education'
Verwerven van sleutelcompetenties via erfgoededucatie competentieontwikkellende projecten
- Internationale partners uit de erfgoedsector en de lerarenopleidingen
van België, Italië, Nederland, Polen, Roemenië, Oostenrijk en Frankrijk
- Vanuit KHLeuven:
Leen Alaerts, Jo Van Dessel, Ruth Wouters

Europese sleutelcompetenties?

1. Communicatie in de moedertaal
2. Communicatie in vreemde talen
3. Wiskundige competentie en basiscompetenties op het gebied van exacte wetenschappen en technologie
4. Digitale competentie
5. Leercompetentie
6. Sociale en burgerschapscompetentie
7. Ontwikkeling van initiatief en ondernemerszin
8. Cultureel bewustzijn en culturele expressie

Sleutelcompetenties zijn die competenties die elk individu nodig heeft voor zijn zelfontplooiing en ontwikkeling, actief burgerschap, sociale integratie en zijn werk.

In Vlaanderen:

- VOET'en
- Competentiegericht (geschiedenis)onderwijs
- Hervorming secundair onderwijs: competenties verwerven staat centraal

Voorstel twee didactische benaderingen

- Guided discovery
- Storyline approach

Guided discovery

= leidraad voor competentieontwikkellende projecten

Klassiek projectverloop:

- Motivatiefase
- Brainstorm
- Actie
- Presentatie

Kenmerken projectwerk:

- Vakoverschrijdend
- Maatschappelijk relevant thema
- Actief, creatief en interactief werken
- Focus op proces

Uitgangspunten Competentieontwikkende projecten

DOEL: verwerven van competenties (integratie van kennis, attitudes en vaardigheden) door inbreng van de leerling te maximaliseren:

- Wederzijds leren door lkr. en lln.
- Persoonlijke interesses centraal.
- Leerling bepaalt mee zijn leerdoelen.
- Leerling bepaalt mee de graad van samenwerken.
- Leerling kiest zelf zijn activiteiten of route.
- Open opdrachten: de resultaten zijn divers.
- Divers materiaal en bronnen.
- Reflectie is essentieel.

Competentieontwikkellende projecten

Vijf fases:

- Fase 1: Confrontatie en bevraging
- Fase 2: Input
- Fase 3: Actie bepalen
- Fase 4: Problemen oplossen
- Fase 5: Demonstratie en evaluatie

Fase 1: Confrontatie en bevraging

- Intro van probleem, casus, verhaal, vraag of queeste.
- Kan verschillende vormen aannemen: verhalen, excursie, strip, muziek, theater, afbeeldingen, dans, ...
- Leerlingen bespreken in groepen van 4 à 5
In.:
  - Welke vragen roept de confrontatie op?
  - Wat vind ik/vinden we interessant?
  - Waar wil ik/willen we meer over weten?
  - Wat wil ik leren? Welke doelen stel ik voor mezelf?

Fase 2: Input

- Verschillende leerroutes.
- Leerlingen kiezen zelf hun route(s).
- Niet iedere leerling volgt iedere route.
- Leerkracht stelt routes voor, eigen voorstellen kunnen.
- De routes zijn divers:
  - Gevarieerde activiteiten (rollenspel, infozoektocht, discussie, stadspel, webkwestie, ...)
  - Divers materiaal (getuigen, afbeeldingen, verhalen, statistiek, gebouwen, schilderijen)
  - Verschillende locaties.
  - Multidisciplinair. (historisch, geografisch, wiskundig, taalkundig)
- Eventueel jigsaw-methode: ieder groepslid volgt andere route en legt ervaringen samen.

Fase 3: Actie bepalen

REFLECTIE:

- Groepering conform doelgroep: oorspronkelijke groep (jigsaw), individueel of plenum.
- Stappen:
  - Essentiële ervaringen selecteren.
  - Leerdoelen uit fase 1 aanpassen en/of verfijnen.
  - Aanvulling doorheen de transversale sleutelcompetenties

ACTIE BEPALEN:

- Leerkracht stelt verschillende leertrajecten voor:
    - Artistiek en/of theoretisch.
    - Positief of humane wetenschappen.
    - Verschillende leerstijlen.
    - Persoonlijk of groepswork
    - Product of proces gericht
  - Leerling(en) tekenen zelf hun opdracht uit.
-

Fase 4: Problemen oplossen

- LIn. worden geconfronteerd met problemen.
- Hoe gaan lIn. best de confrontatie aan?
  - Feed forward: lkr. anticipeert op de komende problemen.
  - Feedback: fouten worden achteraf geremedieerd.
  - Buffering: lIn. vangen problemen zonder interventie op.
- De leeromgeving houdt het midden tussen sturing en vrijheid.
- Leerkracht voorziet:
  - De nodige specifieke vaardigheden en kennis.
  - Tussentijdse reflectie of rustmomenten.
  - Technieken om samen te werken.
  - Tips tot creatief en probleemoplossend denken.

Fase 5: Demonstratie en evaluatie

- Leerlingen demonstreren hoe ze gewerkt hebben aan hun leerdoelen.
- Hoeft in tijd geen aparte fase of presentatie te zijn.
- Verschillende vormen van evaluatie.

*(Opm.: Guided discovery = flexibel toe te passen
Differentiatie op ieder niveau is niet wenselijk.)*

Voorbeeld: Congoproject

FASE 1:

- LIn. worden geconfronteerd met verschillende getuigenissen van oud-kolonialen.
- LIn krijgen elk verschillend materiaal.
- LIn. vertellen verhalen aan elkaar.
- LIn. bepalen hun doelen.

FASE 2:

- LIn. kiezen inputmoment: documentaire, fictiereeks of uiteenzetting m.b.v. foto's.
- LIn. Volgen tentoonstelling naar keuze: Museum M, Tervuren, KADOC, ...
- LIn. kunnen theatervoorstelling volgen: "Leopolds alleenpraak".

Voorbeeld: Congoproject

FASE 3:

- Lln. vertellen elkaar over hun ervaringen in groepjes.
  - Lln. verfijnen hun doelstellingen in groepjes.
  - Lln. kiezen in groep de leerdoelen die ze verwerken voor het mondeling examen.
  - Lln. kiezen een archieftaak individueel, i.s.m. KADOC:
    - Jeugdboeken.
    - Missiefilms en Matamatafilms.
    - Cartoons
    - Spoorlijn Matadi-Leopoldstad
    - De évolués
    - Missieonderwijs
    - Congolese wetenschap en kunst
    - De Onafhankelijkheid
  - Lln. kiezen binnen hun taak hun leerdoelen.
  - Focus vrij te kiezen: verleden, didactiek, actualiteit.
-

Voorbeeld: Congoproject

FASE 4:

Feedforward:

- LIn. krijgen leerdoelen, reader, bronnen- en literatuurlijst.
- LIn. krijgen werksessie en kaders historische kritiek.

Buffering:

- LIn. wisselen tussentijds bevindingen uit per werktitel.

FASE 5:

Feedback:

- LIn. ontvangen feedback en een score op hun historisch essay.

Storyline approach

- Storyline approach to learning and teaching: een methodiek ontwikkeld o.l.v. Steve Bell van Faculty of Education aan de University of Strathclyde in Glasgow.
- Verspreiding vooral in Nederland, Noord-Europa, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten.
- Wordt gebruikt in alle onderwijsniveaus
- ‘Verhalend ontwerpen’.

Storyline approach - uitgangspunten

- Gebaseerd op sociaal- constructivistische onderwijsbenadering: men gaat uit van en bouwt verder op bestaande kennis en ervaringen van leerlingen.
- Actieve inbreng – betrokkenheid van leerlingen is essentieel in de ontwikkeling van de verhaallijn (actief leren).
- Leerlingen leren van elkaar én van begeleiders (Ikr of andere expert).
- Leerkracht als coach / begeleider.
- Het stellen van 'goede' sleutelvragen speelt een essentiële rol (vraaggestuurd onderwijs).

Storyline approach – 5 componenten

- Verhaallijn (rode draad): er is altijd een 'intrige', 'een probleem' dat opgelost moet worden.
- Verschillende episodes binnen verhaallijn.
- Sleutelvragen: 'rijke' / open vragen die IIn motiveren, stimuleren, activeren en aan het denken zetten.
- Incidenten: onverwachte wendingen, nieuwe impulsen.
- Visuele (chronologische) ondersteuning door een wandfries - eventueel ook door een woordbank.

Storyline approach - stappenplan

- Bedenken van een verhaallijn – episodes – incidenten.
- Keuze van een motiverende introductie (verhaal, lied, beeld, nieuwsfeit, voorwerp, vraag van een expert, filmpje).
- Opstellen van sleutelvragen ifv te bereiken leerdoelen / eindtermen (competenties).
- Bedenken van mogelijke activiteiten ifv te bereiken leerdoelen / eindtermen (competenties).
- Plannen van organisatie.
- Tussentijds beoordelen + plannen van volgende leerdoelen.
- Evaluatie.

Storyline approach – format voor stappenplan

Thema titel						
Verhaallijn	Sleutelvragen	Leerdoelen (competenties)	Activiteiten	Organisatie	Leermiddelen	Resultaten
Opening van het thema (plaats, situatie, tijd, hoofdpersonen)						
Episode 1						
....						
Afsluiting						

Storyline approach voorbeeld

Thema titel: Griekse kolonisatie

Verhaallijn	Sleutel-vragen	Leerdoelen (competenties)	Activiteiten	Organisatie	Leer-middelen	Resultaten
Opening van thema: dagboek van Leander (8 ^e E v.c., Chalcis, zoon van olijfboer)	-Wie is Leander? - Hoe ziet hij eruit? - Hoe ziet zijn leven eruit?	Situëren in tijd / ruimte. Ontwikkelen historisch / geografisch wereldbeeld, referentiekader (tijd, ruimte, socialiteit)	Luisteren naar dagboekfragment, situeren op tijdsband / kaart, bekijken van strips, tekenen van karakters	Kring-gesprek. LIn werken in duo aan identiteits-fiche Chalcis en tekening karakters	Dagboek, tijdsband, geografische kaart (en), historische strips, identiteits-fiche polis	Situering op tijdsband. Identiteits-kaart Chalcis. Tekening Leander (en familie).
Episode 1 : Vertrek	-Waarom verhuizen mensen? - Wat maakt dat mensen (Leander) op een plaats vertrekken? - Wat maakt dat mensen naar plaats trekken?	Raadplegen diverse informatie-bronnen. Vergelijken oorzaken migratie vandaag/ Oudheid. Inzicht in push/pull-factoren	Raadplegen van diverse informatie-bronnen (Grieks doc, actuele knipsels, kaarten, ...)	LIn werken in groepjes met een bepaalde informatie-bron – resultaten worden nadien samen gelegd	Griekse bronnen, actuele knipsels, andere historische vbn, diverse kaarten, ...	Tabel push/pull - factoren. Lijst met oorzaken Griekse migratie.

Storyline approach voorbeeld

Thema titel: Griekse kolonisatie

Verhaallijn	Sleutelvragen	Leerdoelen (competenties)	Activiteiten	Organisatie	Leermiddelen	Resultaten
Episode 2: Onderweg naar ...	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe / naar waar vertrok Leander? - Hoe verliep reis(route)? - ... 	<p>Raadplegen / selecteren informatiebronnen</p> <p>Informatie uitdrukken in diverse vormen en verduidelijken</p> <p>...</p>	<p>Tekenen route op blinde kaart.</p> <p>Bekijken en selecteren beeldmateriaal (vervoersmiddelen), ..</p>	<p>LIn werken in groep met divers beeldmateriaal / blinde kaart , uitwisselen van informatie in plenum</p>	<p>Kaarten.</p> <p>Divers beeldmateriaal.</p> <p>Identiteitskaart Corcyra.</p>	<p>Reisroute op kaart.</p> <p>Collage met afbeeldingen (schip, ...).</p> <p>Identiteitskaart Corcyra</p>
Episode 3: Aankomst: wat nu?	<ul style="list-style-type: none"> - Wat vinden /doen Leander en zijn familie bij aankomst? - Wat heb je nodig om een nieuw leven te beginnen (direct – na 6 maanden)? - Wat zijn gevolgen? 	<p>Gelijkenissen / verschillen in maatschappelijk gedrag vroeger / nu</p> <p>Creativiteit</p> <p>Communicatief vermogen</p> <p>...</p>	<p>Zoeken en raadplegen diverse informatiebronnen.</p> <p>Schrijven van brief aan vriend.</p> <p>Opbouw webschema.</p>	<p>LIn zoeken en raadplegen in groepjes bronnen. LIn schrijven elk brief aan vriend van Leander.</p> <p>Klasgesprek ahv webschema, actualisering.</p>	<p>Diverse informatiebronnen (ICT, ...).</p> <p>Format voor brief</p> <p>Actuele knipsels als info bij klasgesprek</p>	<p>Brieven aan vriend.</p> <p>Webschema (cfr. 'nieuw leven').</p> <p>Oplijsting gevolgen van kolonisatie.</p>

Een eigen project rond migratie?

- Groepen van 4 à 5 per graad/niveau.
- Brainstorm migratiethema's
- Selectie: bepalen van werktitel
- Uitwisseling van gekend didactisch materiaal, literatuur, internetlinks, excursiemogelijkheden, ...
- Welke subthema's/deelaspecten zijn interessant
- Didactische benadering kiezen:
  - Storyline approach
  - Guided discovery

Storyline approach

Invulling geven aan stappenplan

- Bedenken van een verhaallijn – episodes (incidenten).
- Keuze van een motiverende introductie.
- Opstellen van sleutelvragen ifv te bereiken leerdoelen / eindtermen (competenties).
- Bedenken van mogelijke activiteiten ifv te bereiken leerdoelen / eindtermen (competenties).
- Plannen van organisatie / mogelijke leermiddelen.
- Hoe tussentijds beoordelen - plannen van volgende leerdoelen?
- Hoe evalueren?

Storyline approach – format voor stappenplan

Thema titel

Verhaallijn	Sleutel- vragen	Leerdoelen (competen- ties)	Activiteiten	Organisatie	Leer- middelen	Resultaten
Opening van het thema (plaats, situatie, tijd, hoofdpersonen)						
Episode 1						
...						
Afsluiting						

Guided discovery

Invulling geven aan fases

FASE 1: Confrontatie en bevraging:

- Welke verhalen/materialen prikkelen?
- Welke leerdoelen zijn interessant?
- Hoe organiseren we de confrontatie en bevraging?

FASE 2: Input

- Hoe kan er rond de verschillende subthema's meer input gegeven worden?
- Hoe diversifiëren we in verschillende trajecten?
- Hoe biedt erfgoed inspiratie?

Guided discovery

Invulling geven aan fases

FASE 3: Bepalen van actie

- Welke interessante leertrajecten/opdrachten kunnen leerlingen rond dit thema vervullen?
- Aan welke Europese sleutelcompetenties werken we?

FASE 4: Problemen oplossen

- Welke bijkomende vaardigheden, kennis en attitudes hebben leerlingen nodig?
- Hoe breng ik die kennis en vaardigheden bij? (feed forward, buffering, feedback)

FASE 5:

- Hoe demonstreren ln. hun leertraject?
- Welke vormen van evaluatie gebruiken we?

Ter inspiratie voorbeeld 2

Guided discovery: Project Europa

FASE 1:

- Lln. nemen divers materiaal rond Europa door: brochures, artikels, pp., ...
- Lln. werken in groepjes op flappen rond aangegeven thema's.
  - Defensie & buitenlands beleid
  - Europese cultuur: gedeelde waarden? + Grenzen van Europa?
  - Financieel: voor- en nadelen Euro en Europese bank.
  - Invloed dagelijks leven.
- Verschillende rondes, lln. schuiven door:
  - Brainstorm: Problemen? Bevoegdheden/instanties?
  - Selectie: oplossingen? Europese voorstellen?
- Rapportering in plenum.
- Lln. Formuleren leerdoelen.

Ter inspiratie voorbeeld 2

Guided discovery:

Project Europa

FASE 2:

- Kadering van historiek en instellingen.
- Kennismaking Europese sleutelcompetenties en verfijning leerdoelen.
- Lln. bezoeken Europees Parlement.
  - Intro & rondleiding
  - Didactische mogelijkheden
  - Ontmoeting Europees Parlements lid

FASE 3:

- Lln. kiezen opdracht a.d.h.v. hun leerdoelen:
  - Europese waarden: cartoon, film of enquête.
  - Politieke en economische invloed Europa: literatuur of actualiteit
  - Europa didactisch: webkwestie, rollenspel, educatief spel.
  - Diversiteit: onderzoek belangen van vijf lidstaten.
- Lln. werken per twee of individueel.

Ter inspiratie voorbeeld 2

Guided discovery: Project Europa

FASE 4:

Feedforward

- Lln. ontvangen literatuurlijst, leervragen, stellingen.
- Lln. ontvangen reader met opinie- en boekartikels.

Buffering:

- Lln. wisselen tussentijds bevindingen uit per werktitel.

FASE 5:

Feedback:

- Lln. ontvangen feedback en een score op hun dossier.
- Peerassessment indien nodig.

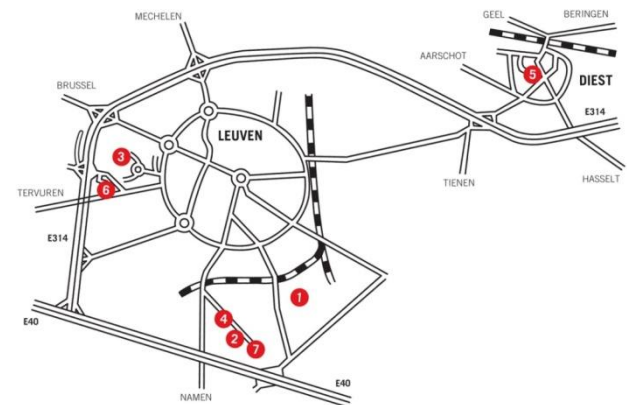
Plenum van ideeën

Contactgegevens

- KHLeuven, departement Lerarenopleiding
Hertogstraat 178
3001 Heverlee
Leen.Alaerts@khleuven.be
Jo.Van.Dessel@khleuven.be
Ruth.Wouters@khleuven.be
- Studiedag PDCL: 17 mei 2011
(www.pdcl.be)

Beknopte bibliografie

- Baert, H. Beunens, L., Dekeyser, L., *Projectonderwijs, sturen en begeleiden van leren en werken*, Acco Leuven, 2002.
- Greven, J. en Letschert, J. *De Storyline approach. Over thematisch onderwijs in de vorm van verhalen*. SLO, Enschede, 2005.
- Hereduc. *Heritage in the classroom. A practical manual for teachers*. Brussel, 2005 (www.hereduc.net).
- *Sleutelcompetenties voor een leven lang leren. Een Europees referentiekader*. Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen, 2007.
- Struyven, K., Janssens, S., *Begeleid zelfstandig leren via activerende werk- en toetsvormen, handleiding voor leerkrachten en onderwijskundigen*, De Boeck, Antwerpen, 2007.
- Vos, E. e.a. *Verhalend ontwerpen, een draaiboek. Aan de tekentafel*. Wolters Noordhoff, 2008 (3de druk).